

ВЛАДИМИР ЈАГЛИЧИЋ

КРОЗ СМРТ САМО ВАЉА ПРОЋИ

Даме и господо,
Поштовани пријатељи,

До овога места дуго је путовати, мнозини и никад стићи. С друге стране, сви смо, помало, одавде, јер смо, у духу, још од раног свог детињства, упућени на овај храм: ући у њега, за мене значи не само винути се већ се и вратити ономе што су нас од раних година снохватично учили, а што смо, сад, у прилици да примимо за јаву. Одрастао сам у учитељској породици, на пет стотина метара од Ђуриног Липара: за мене су српски романтичари и реалисти били кућни духови. Сам Јован Јовановић Змај је лик из самог средишта тог вилинског света. Не само мајстор чије је стихове наш народ примио за своје већ и један од оних светлих људи који су Војводину нераскидивим нитима везивали за Србију, онда када се то чинило нелаким и опасним послом, доприносећи данашњем утиску да је та повезаност природна и трајна. Будућу светлост испратили су угарци са огњишта, и нема ниједног другог песника који је претрпео такве ударце у породичном свом кругу, где је изгубио највољеније. И шта друго, него и такву судбину поднети, ако то човек уопште може, због будућег, свеопштег, загрљаја и спомена:

Кроз смрт само ваља проћи,
па ћу с' и ја с њима слити,
ако л' тамо нема ништа?!
– И тад ћемо једно бити.

Ево венца тужна цвећа,
кој' сам теби поче вити,

а венац се шире сплео –
све вас може загрлити!

Не могу га у вис бацит –
па нек стоји иза свега,
међ Србима, као спомен –
мог живота, и вашег.

„Кроз смрт само ваља проћи.” Само то – ни мање, ни више.

На тај су трагични, жртвени начин утврђене наше најживље и најтврђе везе. Зато су оне неуништиве, јер су прошле кроз искушења смрти – на свим плановима, и личним, и заједничким, победивши, напоскон, у име живота вечног:

Од почетка, памтивека:
све ј’ то гробље,
– ал је и колевка.

Ако погледамо пут српскога песништва иза Змаја, приметимо стазе које га животворно настављају и притичу све до данашњих дана. Те су се стазе раслојавале, рачвале, усложњавале и бремениле, али су чувале онај Змајев „спомен” и остављале за собом траг који сведочи о дивној српској песничкој и културној традицији којој је част припадати. Змај је један од оних наших бардова који нам, уз химне векова, говори да је бити српски песник одговорност и бреме, више и веће од стихотворачког, да тај веселник има неке загонетно наметнуте и неизбежне послове – штавише, ако их не схвати и не прихвати, да није ни требало да се лаћа пера. Нико нас никада није свечано обавезао, али се свечана обавеза сама од себе подразумева. Да Змај те послове није знао и умео обавити, не би манићи Лаза морао онолику књижуру о њему писати! Наш песник мора, у суровом свету, до последњег даха, да брани оно што се чини неодбрањивим и хиљаду пута изданим и проданим, а што, ипак, дивотно и чудесно истрајава, и, како би Змај рекао, „све вас може загрлити”. Када разумевамо овај стих, ми мислимо и на вишу, можда и утопијску замисао уједињеног човечанства, потеклу од основне ћелије породичног заједништва. Српски национ преко хришћанства долази до свечовештва. Рађамо се и умиримо сами, али ова је припадност оно што нас карактерише и води кроз немилосни свет, па и изводи ван њега, у нове и више светове.

Покушавао сам да будем путник с такве једне стазе. Она је постала моја, али на њој има места колико хоћеш – ваља само набројити списак другојезичких песника чије сам стихове посрбљивао.

Са мном су и многи наши савремени песници који су једна посебна снага наше културе. А кад се осврнем, видим, у даљини, и светао Змајев лик. Тада помислим – добро је, нисам скренуо на странпут. Овај тренутак, ваљда, и о томе сведочи.

За крај бих рекао своје стихове, забележене пре десетак година, о Змају:

ЧИКА ЈОВА

1

Шта стихови могу, кад умиру деца?
Утехо страшна, мимоиђи, немој!
Њихање глуво празнога кревета,
живот – не њихов, ал више и не мој.

2

Старчић је седео у фотели,
климао главом и изгореле шибице, по навици,
вадио из пепељаре, пунећи џеп.
Навика из Беча, кад је, кажу,
на кратковечном пламену прсте грејао.
Нисам смела да питам шта видите,
јер би ми, можда, рекао – Ружу,
и с њом Марка, Тијану, Саву. И Југа.
И љубимицу, Смиљку.
Тај пламен кратак, живот сав.
Принесох шољу чаја, и сендвич,
и не погледа, ал главом даде знак
захвалан да је.
Једном је, дуго, миловао гусле,
дар Срба из Лике.
Да је тако миловати мене.
У очима згаснут сјај сви виде.
и затичу га где погледом бесаничним
кроз прозор премерава свет.
Не, нисам смела да питам шта видите,
јер гледао је Ружу, и њих пет...
Већ не са нама. Из тескобе
згаженог пламичка, куд изићи?

И ја изађох, на прстима, из собе.

Био је свет, и илузија беше,
да куцавице понестане дах,
да с мутном скрамом пред зеном заплеше:
живота кошта, а остане прах.*

---

* Реч на Свечаној седници Матице српске приликом примања Змајеве награде за збирку песама *Предграђе хоризонџа*, у Новом Саду, 16. фебруара 2018. године.